

Impressions a la tornada del Perú

Josefina Villena,

<http://menorcaperu.blogspot.com>

A la tornada d'un viatge d'aquestes característiques, normalment les vivències estan impregnades d'aspectes subjectius; tot i així m'agradaria exposar les impressions "quasi" objectives que m'ha deixat en el seu conjunt l'experiència de cooperació educativa al Perú.

En primer lloc, m'agradaria expressar la satisfacció produïda en comprovar que m'havia trobat amb una realitat amb més arrels comunes de les que em podia imaginar i que tenen a veure amb la nostra història compartida durant segles. Una important mostra de la semblança entre ambdues realitats és la possibilitat de poder comunicar-nos d'entrada en un idioma comú. A partir d'aquí, tot es fa més fluït i entenedor. Què és el que m'ha deixat aquesta experiència? Què puc aportar als professors que vulguin anar a cooperar al país andí?

La importància de poder viure una experiència de cooperació educativa llatinoamericana és la de descobrir que tenim una herència cultural comuna i, a pesar de les diferències pròpies de cada entorn, els mestres d'aquí i d'allà tenim les mateixes incerteses davant problemes que són comuns als reptes que ens imposa el món actual. Hem de cercar solucions també comunes, que tenen a veure, a grans trets, amb:

- Com fer front a les conseqüències educatives de la crisi estructural del sistema capitalista que ara ens afecta a tots, encara que amb diferents matisos. Els mestres peruans han de lluitar prioritàriament amb les conseqüències de la malnutrició infantil provocada per la pobresa que afecta la gran majoria de la població educativa.
- Com incidir metodològicament en el medi escolar sobre els greus problemes ambientals creats per l'escalfament del planeta, que ha empobrit el camp i provocat aglomeracions a les grans ciutats i com crear consciència als alumnes i les famílies sobre el repte de la sostenibilitat.

Els mestres peruans consideren prioritària aquesta problemàtica a causa dels greus problemes causats per la desforestació, les constants sequeres i inundacions i les noves plagues aparegudes. També la considerem prioritària en el nostre context balear: esgotament de recursos naturals, contaminació de l'aigua, especulació territorial, depredació de flora i fauna, impacte ambiental del turisme, etc.

- Com està impactant tot això a les poblacions, a l'esser humà: les grans migracions que provoca aquest fet. Les famílies s'han vist obligades a desplaçar-se del camp a la ciutat, o de l'hemisferi sud cap a l'hemisferi nord. Impacte vital col·lectiu sobre les diverses comunitats afectades que s'han vist obligades a deixar-ho tot. Al nostre medi ens afecta com a país receptor de famílies immigrades. Ja hem conegut tots les grans conseqüències que ha tingut la seva arribada al nostre medi escolar.
- La diversitat cultural i lingüística com una riquesa: com incloure transversalment l'educació intercultural com a resposta a l'arribada de fillets provinents de les cultures autòctones –en el cas del medi peruà i estrangeres, al nostre. Com incloure les llengües pròpies dels alumnes al currículum escolar. Establir relacions entre l'educació per al desenvolupament sostenible (impacte ambiental) i l'educació intercultural (impacte humà).
- La gran crisi econòmica que tots estam patint i les seves conseqüències en l'educació; en aquest punt crec que els mestres peruans tenen més consciència dels efectes que la crisi capitalista planetària ha produït a les aules i tot el que encara està per arribar-hi, que no tant al nostre medi. Com que allà la crisi econòmica és estructural des de fa segles –atur, pobresa, delinqüència, malnutrició– els mecanismes de defensa estan més que consolidats. Els mestres saben que no poden baixar la guàrdia davant

la penetració i depredació de les multinacionals, interessades bàsicament en la mineria i en l'exploració infantil.

- La desmotivació provocada pel poc reconeixement del professorat a tots els nivells. Dins l'escala social, els professors peruans estan molt poc valorats i mal considerats; crec que aquí no fa falta demostrar la semblança entre ells i nosaltres. S'ha de destacar una diferència: saben que el model finlandès, per exemple -on els mestres sí que estan socialment valorats- no els serveix com a referent per la impossibilitat de comparar ambdues realitats.
- Visitant els centres, he pogut comprovar que el comportament i els interessos dels fillets són idèntics a una i a altra banda. Tant aquí com allà el futbol, per exemple, està considerat com l'element màgic cohesionador de les cultures a l'hora del pati. Emperò, sí que he trobat una trista i gran diferència: els alumnes peruans són fillets treballadors en la seva gran majoria i estan lluitant pel seu reconeixement com a força de treball productiva. En general, rebutgen la invisibilitat a la qual estan sotmesos actualment i necessiten ser considerats com a tals, com a fills que treballen per ajudar a les seves famílies però, en condicions dignes de feina. Quina va ser la meua sorpresa quan vaig comprovar que fins i tot hi ha ONG que defensen el treball infantil, en bones condicions. En tot moment em vaig demanar: Què passarà pel cap d'un fillet treballador?

Aquests i molts d'interrogants, més encara, donen voltes pel meu cap. I és que quan es viu una experiència d'aquest tipus, crec que la consciència que tenim del món que ens envolta s'expandeix molt i ens obliga a pensar més en l'altre, a situar-nos en la seva crua realitat i a tractar de repensar quines sortides trobaríem tots plegats.

Quant a formació del professorat, també hi ha una gran diferència: els mestres peruans que he tingut l'oportunitat de conèixer mitjançant l'STEI a través de l'IPP (Institut de Pedagogia Popular) per manca

de suport estatal, s'han hagut d'organitzar en xarxes formades pels CAD (Cercles d'Autoformació Docent) per tot el país. Cada coordinador rep la pertinent formació a la ciutat de Lima i, en el seu temps lliure, reverteix la formació rebuda a la resta de companys de la seva zona, creant uns vincles basats en molta comunicació, solidaritat i cooperació, que consider bastant destacables. Aquesta seria una excel·lent idea per a captar-la i dur-la a terme adaptada al nostre medi.

Què significa cooperar? La cooperació o més aviat el codesenvolupament, ja no és una abstracció, té rostres humans amb nom propi, es fa a través dels cooperants amb moltes inquietuds de recerca, d'intents d'entendre realitats distants i d'entorns culturalment interpel·lants, com és el cas de la realitat peruana, tan implicada en la nostra història i en la nostra cultura.

Trobar-se companys i companyes de diferents latituds amb inquietuds semblants li dóna una dimensió enorme a la relació de codesenvolupament i d'amistat entre pobles, superant els prejudicis de pensar que es tracta d'una nova forma de colonització, o una manera paternalista de tornar el que els hi hem tret, o de justificar excedents d'acumulació fent assistencialisme als països pobres. L'opció manifesta ha de ser voluntària, generosa, transparent i plena d'empatia. Tots estem aprenent, els intercanvis no són per ensenyar sinó per continuar aprenent. No és un element per a suplir deficiències, sinó de necessitat d'entendre formes de mirar el món, altres formes de fer-nos més humans, altres referents ètics de la condició humana. Hi ha d'haver contagi afectiu.

Vull expressar tot el meu agraïment a l'ONGD Ensenyants Solidaris per haver-me posat en contacte amb l'IPP i haver pogut desenvolupar aquesta tasca que m'ha fet créixer com a persona i com a professional sensibilitzada amb el món educatiu actual i m'agradaria engrescar a tots els professors que vulguin continuar cooperant amb aquest gran país.

Per a més informació, visiteu la pàgina web: www.ipp-peru.com □